

УДК 657. 28 : 004. 087 : 336. 711

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

***К. Р. Самбуренко**, студентка обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено сутність поняття “системи електронних платежів Національного банку України”. Запропоновано його визначення, як платіжної системи. Охарактеризовано здійснення розрахунків за допомогою СЕП в Україні. Досліджено правову основу функціонування платіжних систем в Україні.

Ключові слова: система електронних платежів, On-line, банк, кореспондентський рахунок, технічний рахунок.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, незважаючи на зростання ефективності системи електронних платежів, ще залишилися певні недоліки: відсутність контролю системи електронних платежів; низький рівень нормативного та інформаційного забезпечення учасників системи електронних платежів, відсутність організаційних та фінансових механізмів, дія яких має забезпечувати прозоре та справедливе ціноутворення на послуги.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження “системи електронних платежів Національного банку України” та обґрунтування її необхідності в банківській діяльності.

Виклад основного матеріалу. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ) – платіжна система, що забезпечує проведення міжбанківського переказу через кореспондентські рахунки банків (філіалів) у Національному банку з використанням електронних засобів прийняття, обробки, передачі та захисту інформації у файловому режимі (за яким між списанням грошей з кореспондентського рахунку банківської установи (платника) та зарахуванням грошей на кореспондентський рахунок банківської установи (отримувача) є певний проміжок часу) або в режимі реального часу з миттєвим зарахуванням коштів на рахунок банка-отримувача. СЕП побудована на базі новітніх апаратних та програмних засобів, забезпечує належний рівень швидкої дії, надійності, катастрофостійкості, відмовостійкості а також потреби банківської системи України в електронних міжбанківських розрахунках. Вона забезпечує обмін електронними розрахунковими документами та технологічною інформацією з користувачами в файловому (off-line) режимі та режимі реального часу (on-line), створює можливості для отримувача приймати в off-line режимі платіж, який був відправлений в on-line режимі [4].

On-line (“на лінії”) – це режим, при якому реакція на ініціалізовану транзакцію, з точки зору користувача, відбувається практично миттєво, а результат її виконання оформлений технологічно як невід’ємна частина самої транзакції. Причому між ініціалізацією транзакції і отриманням результату не можуть бути виконані дії, що не стосуються даної транзакції. Будь-яка інформація в онлайн-режимі надається учаснику тільки у відповідь на його запит [4].

У режимі реального часу кошти зараховуються на рахунок отримувача негайно, у момент надходження платежу від відправника до СЕП. Саме це є головною ознакою платіжних систем класу RTGS згідно з міжнародною класифікацією. Системи RTGS є системами, які виконують розрахунки в режимі реального часу на валовій основі. Валові розрахунки передбачають виконання кожного платежу в індивідуальному порядку, без використання нетто схем, які використовують різницю між вхідними і вихідними грошовими потоками. Розрахунки в системах RTGS передбачають використання кореспондентських рахунків, відкритих учасникам системи в центральному банку [4].

Система електронних платежів є власністю Національного банку України та забезпечує розрахунки між клієнтами-учасниками СЕП в національній валюті України і в найбільш вживаних іноземних валютах [4].

Основні принципи СЕП:

- задоволення потреб економіки, що реформується та розвивається;

- удосконалення кредитно-монетарної політики, яку проводить НБУ, завдяки отриманню оперативної та достовірної інформації про переміщення грошових коштів і стан кореспондентських рахунків;
- мінімізація часу на виконання міжбанківських розрахунків та обіг грошових коштів;
- високий рівень безпеки міжбанківських розрахунків;
- достатній рівень організації бухгалтерського обліку і контролю;
- мінімізація вартості банківського посередництва шляхом оптимізації платіжних засобів і раціоналізації систем [3].

Функції СЕП:

- проведення розрахунків між банками (або іншими фінансовими установами) в національній валюті держави та в інших іноземних валютах;
- ефективне використання тимчасово вільних ресурсів банків;
- здійснення контрольних функцій Національного банку щодо стану кореспондентських рахунків банків;
- обмін інформацією в електронному вигляді щодо проведених розрахунків;
- забезпечення надійності проведення розрахунків;
- багатоступеневий контроль за достовірністю даних на всіх стадіях розрахунків;
- багаторівневий захист інформації від несанкціонованого доступу, використання, викривлення та фальсифікації на всіх стадіях обробки та передачі даних [4].

Механізм здійснення міжбанківських розрахунків через СЕП НБУ показано на рис. 1.

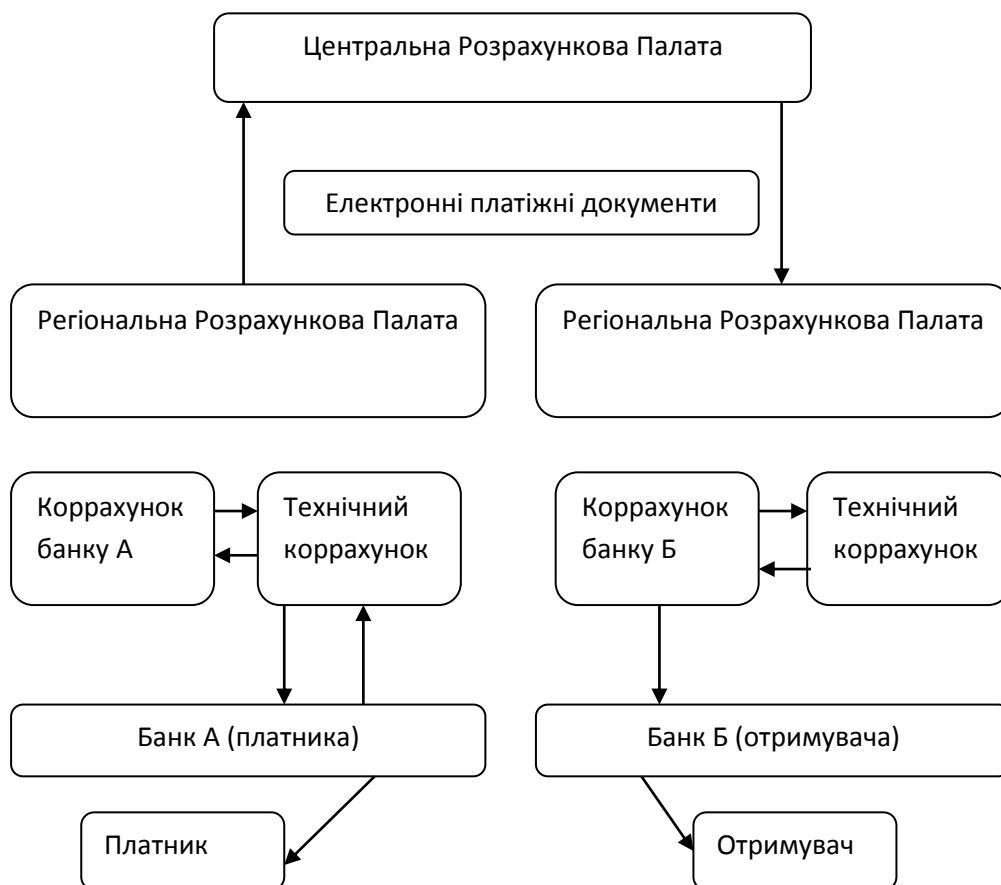

Рисунок 1 – Порядок проходження платежів с СЕП НБУ

Джерело: розроблено автором з використанням [3]

Результати розрахунків за відісланими та отриманими розрахунковими документами в електронному вигляді відображаються на технічних рахунках комерційних банків (філій) у СЕП. Інформація про стан цих рахунків надається учасникам розрахунків протягом робочого дня з періодичністю, що визначається діючою технологією міжбанківських розрахунків у СЕП.

Нами розглянута нормативна база щодо функціонування платіжних систем. Основними нормативними документами з функціонування платіжних систем виступають: Закон “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”, Закон “Про Національний банк України”, Закон “Про банки і банківську діяльність”, Інструкції. Правова, нормативна та довідкова інформація використовується з метою оцінки, контролю і прогнозування відповідності платіжних систем чинному законодавству, директивним документам, стандартам (табл. 1).

Таблиця 1

Законодавчі та нормативно-інструктивні документи, що регламентують функціонування платіжних систем

Нормативно-правові документи	Характеристика
Закон “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” № 2346-III від 05.04.2001 р.	Визначає загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, порядок проведення переказу коштів, а також визначає загальний порядок здійснення нагляду (оверсайта) за платіжними системами.
Закон “Про Національний банк України” № 679-XTU від 20.05.1999 р.	Визначає функції НБУ щодо регулювання діяльності платіжних систем та систем розрахунків в Україні, забезпечення безперервного, надійного й ефективного функціонування та розвитку створених ним платіжних та облікових систем.
Закон “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000 р.	Визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків.
Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління	Визначає загальні вимоги щодо функціонування в Україні СЕП та порядок виконання міжбанківського переказу коштів через кореспондентські рахунки банків-резидентів у національній валюті.

Національного банку України від 16.08.2006 року № 320.	
Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22.	Визначає загальні правила, форми і стандарти розрахунків банків та інших юридичних і фізичних осіб у національній валюті на території України, що здійснюються за участю банків

Джерело: розроблено автором з використанням [1]

В Україні станом на 01 липня 2016 року учасниками СЕП є 232 установи, з них: 111 – банки України; 93 – філії банків України; 27 – Державна казначейська служба України та її органи; 1 – Національний банк України. У першому півріччі 2016 року СЕП було оброблено 146 871 тис. початкових платежів на суму 9 320 млрд грн, у тому числі:

- у файловому режимі – 146 328 тис. початкових платежів на суму 5 482 млрд. грн.;
- у режимі реального часу – 543 тис. початкових платежів на суму 3 838 млрд. грн.

Переважна більшість початкових платежів надіслана до СЕП банками України та їх філіями – 137 304 тис. початкових платежів (93% від їх загальної кількості) [2].

Висновки. Отже, Національний банк України створив усі умови для задоволення потреб учасників СЕП у переказі коштів та забезпечив високий рівень безпеки і надійності проведення міжбанківських переказів у національній валюті через цю систему. На сьогоднішній день, електронні платежі є найбільш поширені і потужні серед банківської системи.

На нашу думку, система електронних платежів Національного банку України є перспективним напрямом для розвитку платіжної системи не тільки в Україні, а й у світі.

Список використаних джерел

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> – Назва з екрану
2. Національний банк України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/> – Назва з екрану.
3. Розвиток платіжної системи України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/bank/20768/> – Назва з екрану
4. Системи електронних платежів Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1115121264063/finansii/sistema_elektronnih_platezhiv_natsionalnogo_banku_ukrayini – Назва з екрану

K. Samburenko. Characteristics of the system of electronic payments of the national bank of Ukraine.

The paper studies the essence of the concept of “electronic payment systems the National Bank of Ukraine”. It proposed to define it as the payment system, settlements, the legal basis for the functioning of the system.

Keywords: electronic payment system, On-line, the bank's, correspondent account, the technical account.

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полторак А. С.
Миколаївський національний аграрний університет*